

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Joroisten kunta pitää myönteisenä, että kotoutumiskoulutus toteutettaisiin työvoimakoulutuksena, koska tämä yhdenmukaistaa koulutusta ja selkeyttää järjestämisvastuuta työllisyyspalveluiden piirissä olevien kotoutuja-asiakkaiden osalta.

Esityksen perusteella kotoutumiskoulutuksen painopiste siirtyy työvoimakoulutukseen, mikä herättää epäselvyyttä siitä, miten kotoutumiskoulutuksen saavutettavuus turvataan niiden kotoutuja-asiakkaiden osalta, jotka eivät ole työvoiman piirissä. Epäselväksi jää, rajaako tämä muita matalan kunnan kotoutumisen edistämiseen tarkoitettuja koulutuksia.

Tavoite huomioida sekä suomen että ruotsin kielet kotoutumisessa on sinällään kannatettava, mutta yksikielisten kuntien osalta esityksen muotoilu aiheuttaa epäselvyyksiä. Lähtökohtaisesti kotoutumisen ja työllistymisen onnistuminen vaatii ymmärretyksi tuleamista, jolloin yksikielisissä kunnissa kotoutuminen vaatii ko. kielen hallintaa.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Joroisten kunta vastustaa esitettyjä rahoituksen säästöjä. Esitysluonnoksessa ei ole esitetty sellaista norminpurkua, joka todellisuudessa vähentäisi kuntien kokonaiskustannuksia tai työmäärää.

Vaikka lailla ei säädetäkään laskennallisten korvausten määrästä, kunta ei näe laskennallisten korvausten leikkausta perusteltuna. Yli 35 miljoonan euron leikkauksesta laskennallisiin korvauksiin 92 % kohdistuu kunnille. Laskennallisiin korvauksiin jo aiemmin kohdistunut leikkauksia, mitkä ovat heikentäneet kuntien mahdollisuuksia toteuttaa kotoutumislaissa asetettuja tehtäviä. Nyt esitettävät lisäleikkaukset heikentävät tilannetta entisestään.

Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on huomattava, että kotoutumisen epäonnistuminen aiheuttaa yhteiskunnalle pitkäaikaisia kustannuksia, minkä lisäksi se on inhimillisesti kestämatöntä.

Kotoutumiskoulutuksen rahoituksen siirtäminen osaksi peruspalvelujen valtionosuutta muuttaa merkittävästi kotoutumisen rahoitusmallia, kun rahoitus irtautuu kotoutumisen alkuvaiheen palvelutarpeesta. Vaikka tämä vähentää hallinnollista työtä, se samalla haastaa kotoutumispalveluiden järjestämistä käytännössä.

Rahoituksen siirtäminen valtionosuuteen voi aiheuttaa kunnille kestäättömiä tilanteita, jotka ovat ristiriitaisia kotoutumislain tavoitteiden kanssa. Valtionosuusperusteinen rahoitus ei huomioi äkillistä asiakasmäärien ja palvelutarpeiden kasvua, jolloin voi syntyä tilanne, jossa kotoutumispalveluita tulisi järjestää ilman vastaavaa rahallista resurssia. Tämä on ristiriidassa nopean ja alkuvaihetta painottavan kotoutumistavoitteen kanssa. Lisäksi kotoutumisaikaa on lyhennetty kahteen vuoteen jo vuoden 2025 alussa voimaan tulleessa kotoutumislain kokonaisuudistuksessa, mikä jo valmiiksi haastaa onnistunutta kotoutumista. Valtionosuusrahoitus ja kotoutumisajan lyhyys muodostavat yhdistelmän, joka vaikeuttaa onnistunutta kotoutumista.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksen tavoitteena on kotoutua työn avulla, ja Joroisten kunta näkee tavoitteen lähtökohtaisesti kannatettavana. Tavoitteen toteuttaminen kuitenkin vaatisi toimenpiteitä ja kannustimia työnantajille, jotta työllä kotouttaminen toteutuisi aidosti, koska kotoutuminen vaatii työnantajilta ohjausta ja resursseja, joita esitysluonnoksessa ei huomioida.

Esityksestä jää epäselväksi, mitä konkreettisesti tarkoittaa omaehtoinen kotoutuminen velvoitteiden, toimenpiteiden ja seuraamusten osalta.

Velvoittavuuden lisääminen vaatii riittäviä ohjausresursseja ja yksilöllisiä palvelupolkuja, jotta kotoutuja-asiakkailta on tasavertainen mahdollisuus toimia velvoitteiden mukaisesti. Tämä vaatii kunnilta myös resursseja, ja samaan aikaan toteutettavat säästöt ovat ristiriidassa tämän kanssa.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Esityksessä ehdotetaan, että kotoutumissuunnitelma laadittaisiin jatkossa palvelutarpeen arvioinnin alkuhaastattelun yhteydessä ja tällä voitaisiin tehostaa alkuvaiheen prosessia. Palvelutarpeen arviointi on jo itsessään varsin laaja kokonaisuus. Jos alkuhaastatteluun yhdistetään myös kotoutumissuunnitelman laatiminen, voi tästä muodostua melko raskas kokonaisuus varsinkin työvoiman ulkopuoliselle asiakkaalle. Tämä ei näyttäydy tarkoituksenmukaisena.

Monialaisen kotoutumissuunnitelman tarve käy ilmi vasta palvelutarpeen arvioinnissa, jolloin kotoutumissuunnitelmaa ei voida laatia alkuhaastattelun yhteydessä eikä prosessi tosiasiaassa nopeudu. Edellä mainittujen seikkojen perusteella Joroisten kunta katsoo mahdollisen säästön olevan melko näennäinen.

Esityksen mukaan kotoutumissuunnitelma tulisi laatia aina kansainvälistä suojelua saaville ja heihin rinnastettaville henkilöille, ellei suunnitelma ole ilmeisen tarpeeton. Esityksestä ei käy ilmi, mitä ilmeisen tarpeettomalla tarkoitetaan, ja tämä vaatii tarkennusta.

Muut huomiot

Esityksen mukaan aikuisten perusopetusta ei voisi enää tukea kotoutumislain mukaisina omaehtoisina opintoina yli 30-vuotiaiden osalta. Vaikka yläikäraja ei estäisi kotoutujaa hakeutumaan aikuisten perusopetukseen muulla rahoituksella, käytännössä esitys rajoittaa merkittävästi yli 30-vuotiaiden mahdollisuutta osallistua aikuisten perusopetukseen. Kun perusopetuksen päättötodistus antaa kelpoisuuden hakeutua ammatillisiin opintoihin, vaikuttaisi tämä heikentävän heikoimmassa asemassa olevien 30-vuotiaiden kotoutujien työllistymistä ja on siten ristiriitainen työelämälähtöiseen kotoutumiseen nähden.

Jos kotoutuminen epäonnistuu esimerkiksi säästöjen vuoksi, tämä muodostaa suuren taloudellisen riskin koko Suomelle. Kotoutumisen epäonnistuminen voi myös johtaa asukkaiden keskittymiseen suurille paikkakunnille, jolloin esimerkiksi pienet kunnat tai itäinen Suomi jäävät elinvoimakehityksessä jälkeen.

Kuronen Jaakko
Joroisten kunta